

Selma Lähteenmäki

ELÄINTEN TURVAKOTI
TUULISPÄÄ

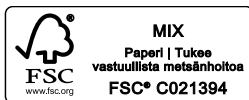
WSOY

Selma Lähteenmäki

ELÄINTEN
TURVAKOTI
TUULISPÄÄ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© SELMA LÄHTEENMÄKI JA WSOY 2024
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
ISBN 978-951-0-50169-6
PAINETTU EU:SSA

Latelle
2014-2023

Sisällys

- 1 Ystävä, ei ruokaa 9
 - 2 Unelmien pienhevonen ja anarkistiset vuohet 34
 - 3 Maailman kesyin villisika 61
 - 4 Kolme nautaa ja traktori 89
 - 5 Me kaikki olemme kuninkaita ja kuningattaria 104
 - 6 Äiti ja poika 124
 - 7 Vapaudesta ja vankiloista 151
 - 8 Reikä vasikassa ja muita koitoksia 177
 - 9 Vanhan hevosen kuolema 199
 - 10 Unelmat paremmista huomisista 228
 - 11 Voimaeläin 255
- Kiitokset 270

1

Ystävä, ei ruokaa

Eläinsuojelukeskus Tuulispään puhelin helähti jälleen. Soittaja oli maitotilallisen puoliso. Teurasauto oli käynyt hakemassa karjan pois, hän kertoi. Lehmät olivat olleet huonossa kunnossa, eikä niistä ollut enää eläjiä. Tilallisen elämänhallinta oli pettänyt ja lehmät jääneet liian niukalle ravinnolle, joten tarkastuseläinlääkäri oli määrännyt teuraaksi koko lauman. »Vain yksi jäi jäljelle», soittaja sanoi. »Tai no, melkein kaksi. Voisitteko auttaa niitä?»

Tuulispäässä tuumittiin hetki. Uudet tulokkaat tarkoittaisivat lisää huolta ja lisää työtä, joka jo nyt tuntui loppumattomalta. Mutta mihin muuallekaan yksinäinen lehmä menisi?

»Kyllä», Tuulispäästä vastattiin, »kyllä me autamme.»

Kahden viikon kuluttua, juhannuksen korvilla, Tuulispään traileri kurvasi vanhan parsinavetan pihaan. Navetan sisältä löytyi kiinni sidottu laiha lehmä. Sen ympärillä kekkaloivat vaaleanruskea vasikanroikale, reipas ja vahva, kokonaista kymmenen päivää vanha. Nuori emä katsoi tulijoita hiljaa. Sen voimakkaasti ulkonevissa silmissä oli terävä, epäluuloinen katse, ja utareet takajalkojen välissä pullistelivat kireinä maidon painosta. Siinä oli Vippa, joka oli ainoana jäljellä tätä

navettaa vielä hetki sitten asuttaneesta maitokarjasta. Vasikka oli Vipan poika, Konsti.

Vippa ja Konsti, vippaskonsti.

Äiti ja poika olivat elossa hyvin erityisestä syystä, Tuulispään ihmisille kerrottiin. Juuri ennen teurasauton tuloa tilallinen oli taluttanut Vipan metsään ja piilottanut sen sinne tumman kuusen alle. Hän tiesi lehmän olevan viimeisillään kantavana. Jospa edes sen ja vasikan pelastamalla hän voisi hieman sovittaa laiminlyöntiään, joka vaati muun karjan hengen. Kun teurasauto rämisteli pihaan, seisoi Vippa aivan hiljaa vaaleanvihreän lehväverhon suojassa eikä päästänyt pihaustakaan. Se ei huudellut laumansa jäsenten perään, kun ne arkoina ja nöyrinä astelivat kohti tuhoaan. Teuraskuskille oli ilmoitettu navetan pääluku, ja puuttuvaa lehmää etsittiin kyllä pihapiiristä, mutta turhaan. Kun teurasauto ajoi pois karja kyydissään, yksinäinen lehmä odotti hiljaa metsänrajan tuolla puolen turvapaikassaan ympärillään auringon lämmittämän lehtipeitteen tuoksu. Aivan kuin Vippa olisi aavistanut, että ainoastaan näin se pystyisi suojelemaan kalleinta.

Pian maailmaan olikin saapunut Konsti, terveenä ja kiharaotsaisena. Nyt vasikka oli kymmenen päivän ikäinen ja tarpeeksi vahva muuttoa varten, joten Tuulispäästä oli saavuttu kaksikko noutamaan.

Vipan kaulan ympärillä ollut ketju irrotettiin ja siroon päähän puettiin punainen riimu. Lehmä talutettiin ulos navetasta, jonne se ei palaisi enää milloinkaan. Konsti sai kulkea Vipan perässä vapaasti ulos, mutta utelias vasikka ei seurannutkaan emäänsä suoraan traileriin, kuten ihmiset olivat toivoneet. Sen sijaan se pinkaisi vasikankoivillaan pihamaalle ja koikkelehti holtittomasti ympäriinsä kuin pikkuinen, punervan vauvakarvan peittämä trombi. Ennen kuin Vippa ehti huolestua, tilallinen nappasi villisieluisen

vasikan syliinsä ja kantoi sen Vipin viereen trailerin koppiin. Emon kyljen lämmössä Konsti tyyntyi kuuntelemaan auton jyrinää ja Vipin suuren elimistön rauhoittavia ääninähdysksiä, kahta toisiinsa limittyvää äänimaailmaa: sitä, jonka vasikka tunsi jo ennen syntymäänsä, ja toista, aivan vierasta ja jännittävää.

*

Loppuvuodesta 2012 eräs aivan tavallinen talvilauantai Some-ron Savikonkulmalla oli kääntymässä kohti iltaa. Paksuihin toppavaatteisiin kääriytynyt Piia Anttonen astui ulos kotitilansa punamultaisesta pihatosta, jossa pari hevosta rouskut- teli raukeina heiniään. Iltatalli oli valmis. Kuten niin monina muinakin iltoina, Piia oli kantanut vuohille ja hevosille vettä, jakanut heinät ja siivonnut lannat pihatosta. Nyt hän kulki pihan poikki, kopisteli lumet kumisaappaistaan, jätti saappaat kotitalonsa ovenpieleen, tassutteli läpi kylmän eteisen ja astui tupaan.

Keittiön kotoisassa lämmössä mielessä häivähti tuleva yö. Viikko oli ollut hyytävä, päivisin lämpötilat olivat notkah- delleet kymmeneen pakkasasteeseen, yöllä vieläkin alemmas. Piia vilkaisi ikkunasta pimenevälle pihamaalle. Koko päivän oli sadellut hiljakseen kuivaa lunta, ja ympäröivä peltomai- sema hohti hämärän läpi valkeana ja pehmoisena. Eläinten vesiastiat ovat pian umpijäässä, hän tuumi. Niiden päälle täytyisi käydä kaatamassa lämmintä vettä vielä ennen nuk- kumaanmenoa.

Jaloista alkoi kantautua tuttua hyrinää. Pieni, oranssi pää- laki puski pohjetta vasten. Ehkä Nuppu-kissa yritti omalla tavallaan muistuttaa, että kyllähän tässä nyt sentään hetken ehtisi hengähtää. Piia huokaisi, kumartui silittämään kissaa ja

päätti totella. Hyvä on, Nuppu. Hetkeksi vain. Sitten pitäisi nousta päästämään koiria ulos, alettava kokkaamaan jotakin iltapalaa sekä itselle että kissalle. Piia istui tupaan tietokoneensa ääreen ja alkoi selata sosiaalisen median kuvavirtaa ilman sen kummempaa päämäärää.

Silmissä vilisi tuttujen ja tuntemattomien kuulumisia, uutisia, videoita ja tekstinpätkiä. Ne olivat tavallisen maailman tavallisia iloja, suruja, kummallisuuksia ja kauheuksia, sitä samaa mitä tuo informaation tulva päivittäin silmien eteen toi. Kissa kehräili jaloissa, lumi leijaili hiljalleen ikkunan takana, ja silloin kaiken sen sekamelskan keskeltä Piian huomio viimein kiinnittyi johonkin.

Se oli kuva hopeanvärisestä, keveästä metallista leikatusta possunmuotoisesta korulaatasta, johon oli käsin kaiverrettu sanat: *Friend, not food*.

Ystävä, ei ruokaa.

Niinpä, ajatteli Piia ja klikkasi possukoron kuvaa. Linkki ei vienytäkään tavalliseen nettikauppaan, vaan erään kanadalaisen eläinsuojeluyhdistyksen verkkosivuille. Ja silloin, ihan vahingossa ja varkain, aivan tavallinen lauantai alkoi kääntyä hieman erityisemmäksi lauantaiksi.

Eläinsuojeluyhdistysten perusidea oli toki Piialle jo ennestään tuttu. Suomessa oli lukuisia tahoja, jotka auttoivat lemmikki- ja löytöeläimiä: kissoja, koiria, jysijöitä, villieläimiäkin. Piikin oli viime aikoina ottanut osaa yhdistysten toimintaan. Hän oli kerännyt löytöeläimille rahaa käsitöitä tekemällä, osallistunut hyväntekeväisyysmyyjäisiin ja luvannut ottaa villiintyneitä kissoja kesyyntymään luokseen. Mutta tämä kanadalainen maatila kutsui itseään eläinten turvakodiksi, eivätkä turvakodin asukkaat olleet perinteisiä lemmikkieläimiä. Torontolaisessa Snooters Farm Animal Sanctuaryssa eli sikoja, nautoja, kanoja ja lampaita, siis sel-

laisten lajien edustajia, joita ihminen useimmiten kohtaa lautasellaan.

Kysymyksessä ei ollut perinteinen kotieläinpiha, sillä turvakodin eläimet eivät olleet tilan asukkaina ihmisen huvitukseksi, eivätkä ne tuottaneet mitään. Eläimet olivat tilalla, koska ne oli pelastettu teurastusuhan alta, eikä niillä ollut muuta paikkaa minne mennä. Turvakodissa eläimet saivat elää elämänsä loppuun asti, eikä niitä tapettu niistä saatavien tuotteiden takia tai lopetettu tai myyty eteenpäin, jos ne eivät soveltuneet ihmisen tarkoituksiin. Lisäksi Snootersissa puhuttiin rohkeasti eläinten oikeuksien puolesta. Eläinten esittelyjen joukossa vilisi herkullisia kasvisruokareseptejä ja kutsuja turkiksia ja tehotuotantoa vastustaviin mielenosoituksiin.

Tämänkaltaiseen eläintilaan Piia ei ollut koskaan ennen törmännyt. Hän katseli turvakodissa elävien onnekkaiden eläinten kuvia ja luki asukkaiden tarinoita sekä filosofiasta toiminnan taustalla. Hän koetti etsiä netistä tietoa, olisiko Suomeen jo perustettu jotakin samanlaista. Joitakin eläinten vanhainkoteja kyllä löytyi, muttei mitään turvakodin ideaa vastaavaa.

Silloin Piian ajatukset alkoivat kuplia toden teolla. Eikö tässä nyt ollutkin idea, jollaista kohti hän oli kurottanut jo kauan? Hän oli 34-vuotias pikkuisen maatilan omistaja. Tilassa ei ollut mitään suureellista tai hienostunutta, mutta se oli kaikin puolin toimiva, kehityskelpoinen ja oma. Tilalle oli jo kerääntynyt muutama eläinasukas kuka mistäkin, mutta tilaa riittäisi kyllä muillekin. Mielessä oli jo pitkään vellonut tarve auttaa eläimiä ja löytää oma tapa tehdä enemmän niiden hyväksi, jotka apua eniten tarvitsivat. Nyt tuo hahmoaan etsinyt tarve alkoi äkkiä löytää hyvin konkreettista muotoa.

Kymmenen vuotta myöhemmin eläinten turvakoti Tuulis-
päässä elää noin 120 teuraalta pelastettua maatala- ja tuo-
tandoeläintä. Asukkaina on hevosia, nautoja, sikoja, vuohia,
lampaita, lintuja – löytyypä pari turkistarhalta paennutta
kettua ja minkkiäkin. Eläinsuojelukeskuksen historian
aikana autettujen eläinyksilöiden määrä voidaan laskea jo
useammassa sadassa. Maatilan pinta-ala on kasvanut alku-
peräisestä kahdesta ja puolesta hehtaarista reiluun kah-
teenkymmeneen hehtaariin. Vuosien aikana on pystytetty
ja purettu, remontoitu ja rakennutettu, yritetty ja opittu,
hoivattu ja huolehdittu sekä iloittu eläimistä ja elämästä. On
surtu menetyksiä, maailman rujoutta ja omaa rajallisuutta,
on uuvuttu, toivuttu ja tartuttu talikonvarteen yhä uudel-
leen. Tilalla on käynyt tuhansia vierailijoita tutustumassa
sen asukkaisiin, ja useat sadat vapaaehtoistyöntekijät ovat
osallistuneet Tuulis-pään toimintaan ja pitäneet arjen rataket-
työrimässä läpi raskaampienkin aikojen. Piia on puhunut
eläinten puolesta lukemattomissa tapahtumissa, lehtijutuissa
ja mediajulkaisuissa, ja sosiaalisen median kanavissa tilan
arkea ja eläinten tarinoita seuraa kymmeniätuhansia ihmisiä
päivittäin.

Piia on vuosien varrella vastannut kerta toisensa jälkeen
kahteen kysymykseen: Kuinka pienestä maatilasta ja kou-
rallisesta kotieläimiä kasvoi Suomen ensimmäinen ja suurin
tuotandoeläinten turvakoti? Miksi hän päätyi omistamaan
elämänsä maatala- ja tuotandoeläinten auttamiselle? Kysy-
jinä ovat olleet muun muassa toimittajat, ystävät ja tilan
vierailijat – sekä Piia itse. Useimmiten vastaaminen on
helppoa, merkitykset kirkkaita ja päämäärä selkeä, mutta
on ollut myös päiviä, iltoja ja öitä, joina uupumus ja epä-
varmuus on saanut epäilemään omaa pystyvyyttä ja elämän
perustavia valintoja.

Niin, miksi?

Vaikeampinakin hetkinä vastaus pysyy ketjun päässä mukana, lähellä sydäntä. *Ystävää, ei ruokaa.*

*

Piia oli ollut eläinrakas lapsi kulttuurilleen tyypillisellä tavalla. Pikku-Piian tuntemassa maailmassa eläimet olivat kauniita, söpöjä, karmivia tai kiehtovia, ja jokaisella niistä oli oma totuttu tehtävänsä ja paikkansa. Jotkin eläimet elivät viltteinä ja vapaina, ja niitä täytyi ihailta kauempaa, jotta ne eivät pelästyisi. Kesympiä eläimiä saattoi silittää ja ottaa omakseen, sulkea häkkeihin ja terraarioihin. Toisia eläimiä tapettiin ja toisia suojeltiin. Toiset eläimet olivat perheenjäseniä ja toiset ruokaa, eikä tätä jakoa ollut tapana kyseenalaistaa.

1980-luvun Kirkkonummella, jossa Piia eli lapsuuttaan ja nuoruuttaan, ei juurikaan puhuttu eläinten oikeuksista, kuten ei muuallakaan Suomessa joitakin tuohon aikaan vielä melko marginaalisia liikkeitä lukuun ottamatta. Internetin informaatiotulva ei vielä ulottunut jokaiseen kotiin ja taskuun, eikä lähipiiristä löytynyt esimerkkejä vaihtoehtoisista tavoista suhtautua eläimiin. Tavalliset tavat kohdata eläimet silittämisestä ja hellimisestä hyödyntämiseen ja syömiseen eivät tuntuneet olevan ristiriidassa sellaisen eläinrakkauden mallin kanssa, jota Piialle lapsuudessa tarjottiin.

Kuten useimmat eläinrakkaat lapset, Piiakin halusi oman lemmikin. Karvaisia olentoja ei perheeseen kuitenkaan voitu isoveljen allergian vuoksi ottaa, eivätkä vanhemmat aluksi innostuneet muunlaisistakaan lemmikeistä. Neuvokkaat lapset keksivät kuitenkin keinonsa. Kaverukset pyydystivät vesikirppuja lammelta astiaan, veivät ne sisään ja seurasivat pienten, outojen olentojen nykiviä liikkeitä veden pinnalla ja

kiljuivat keuhkonsa kipeiksi, kun kirput alkoivat hyppiä ulos vankilastaan lastenhuoneen lattialle. Aivan kuin pikkuruinen hyönteinen vieraassa ympäristössä olisi yhtäkkiä ollut suurikin uhka ihmisen lapselle, joka oli sitä niin moninkertaisesti kookkaampi! Kirkunan syytä saapui lopulta tarkastamaan Piian lempeä isä, joka pelasti kirput kuivumiskuolemalta. Toisella kertaa Piia keräsi veljensä kanssa reissussa ollessaan sisiliskoja mukaansa, ja he kuljettivat liskoja purkissa kolmen tunnin ajomatkan ajan kotiin asti. Taas tarvittiin apuun isää, joka pyydysti karkuun päässeet liskot lastenhuoneesta ja päästi ne takaisin vapauteen.

Lemmikin omistajaksi Piia viimein pääsi, kun perheeseen otettiin kuin otettiinkin kotieläimiksi akvaariokaloja ja kaksi maakilpikonaa. Akvaarion viileät lasit erottivat ihmisen-taimen vaihtolämpöisistä. Mutta Piia kaipasi edelleen läheisempää kontaktia muunlajisiin olentoihin. Mikä siis neuvoksi? Nuoressa tytössä orastava hevoshulluus synnytti pian klassisen kuningasajatuksen: oma poni! Ponihan asuisi tallissa eikä ihmisasunnossa, joten allergiaongelmakin ratkeaisi.

Käytännönläheinen ja toimielias asenne, josta myöhemmin olisi suuresti hyötyä eläinsuojeluyhdistyksen perustamisessa ja johtamisessa, oli vahvana jo alakouluikäisessä Piassa. Hän kohdisti vanhempiansa hellittämättömän kampanjan oman ponin saamiseksi. Pikkutarkkaan tyyliinsä hän laati seikkaperäisen selvityksen shetlanninponin ominaisuuksista ja hoidosta ja kiikutti artikkelin äidilleen vakuudeksi poninomistajan valmiuksistaan. Kiltti äiti lupasi tutustua aiheeseen. Piia itse ei tietenkään epäillyt omaa kykyään huolehtia ponista, mutta koska poni ei voisi asua heidän asunnossaan, sille täytyi löytää sopiva talli jostakin lähistöltä. Tämä käytännön seikka oli hyvä hoitaa kuntoon jo vanhempien suostumusta odotellessa.

Ystävänsä kanssa Piia alkoi kartoittaa lähitienoota asuinalue kerrallaan. Varsin lupaava paikka unelmien ponille löytyikin naapurin omakotitalon takapihalta, jossa pikkuisen metsikön keskellä tönötti tyhjilleen jäänyt lato. Tytöt pälistelivät ja mittailivat rakennusta aikansa ja sen sopivaksi todettuaan kävivät tärkeinä soittamassa ladonomistajan ovikelloa. Totta kai hän vuokraisi latonsa näin hyvään käyttöön, he tuumivat.

Kukaan ei kuitenkaan tullut avaamaan, joten vuokrasopimusta ei valitettavasti sillä kertaa syntynyt, eivätkä vanhemmatkaan lopulta innostuneet ponin hankinnasta. Unelma omasta hevosesta ei kuitenkaan suostunut kuihtumaan. Niinpä Piia alkoi käydä ratsastustunneilla läheisellä tallilla, jonne hän pyöräili posket innosta punoittaen koulupäivien jälkeen.

Tallilla seitsemänvuotias Piia tutustui heti ilmiöihin, jotka »heppatyttö» identiteetin omanneet varmasti tunnistavat. Kaikkialla leijuva heinäpöly ja hevosten ihana, lämpimänkirpeä ominaisuus tarttuivat hiuksiin ja vaatteisiin. Hevosenhoito oli palkitsevaa ja käytännönläheistä, herkkiä ja majesteettisia olentoja kohtaan syntynyt kiintymys kiihkeää ja äkkisyvää. Tallielämän hierarkiat olivat tarkkoja ja suhdekuviot kuohuvia sekä ihmisten että hevosten välillä. Tallilla täytyi tietää, kuka väistää ketäkin ja kuka saattaa purra, konkreettisesti tai kuvaannollisesti, jos erehtyy liian lähelle.

Piian hoitohevosella Rikillä oli pehmeästä luonteestaan huolimatta hankalan hevosen maine. Herkkä ja siro ruuna kuumeni helposti ratsastaessa, kaahasi kiihtyneenä eikä kuunnellut ratsastajan kehon jarruttavia signaaleita. Lisäksi se imppasi karsinassaan. Ensimmäisillä kerroilla Rikin tavatessaan Piia ihmetteli kummallisen näköistä käytöstä: hevonen painoi etuhampaansa karsinan rakenteita vasten ja

imaisi korahhtaen ilmaa vatsaansa, yhä uudelleen ja uudelleen. *Krrooouh, krrooouh, krrooouh*. Ääni kuului toistuvana ja tunnistettavana tallikäytävän päähän asti. *Krrooouh, krrooouh, krrooouh, krrrooouh*.

Kun Piia kysyi ratsastuksenopettajalta, mitä Riki oikein puuhasi, tämä kertoi, että Riki oli turhautunut. Opettaja oli oikeassa: kuten muukin stereotyyppinen käytös, imppaaminen johtuu useimmiten olosuhteista, joissa eläin ei kykene tyydyttämään lajityypillisiä tarpeitaan. Se stressaantuu voimakkaasti ja pyrkii tavalla tai toisella helpottamaan oloaan. Ratsastuskoulun pieni karsina, jossa liikkumaan kehittynyt laumaeläin saattaa joutua seisomaan tuntikausia päivässä ilman sosiaalisia kontakteja muihin hevosiin, on otollinen alusta pakonomaisen käytöksen synnylle. *Krrooouh, krrooouh, krrooouh, krrrooouh*. Imppaaminen saa hevosessa aikaan hetkellisen endorfiiniryöpyn, mutta saattaa pidemmän päälle aiheuttaa vatsaoireita, ja siksi käytös yleensä pyritään tavalla tai toisella estämään.

Niinpä Rikikin sai kaulaansa imppauspannan. Sen sijaan, että Rikin elinolosuhteita olisi muutettu suuntaan, jossa hevonen pystyisi käyttäytymään lajityypillisemmin, kiristettiin metallilla vahvistettu hihna hevosen kurkun ympärille siten, että imppaamiseen tarvittavien lihasten toiminta vaikeutui. Imppaaminen kyllä loppui, mutta hevosen paha olo ei.

Piia koetti tehdä parhaansa rakkaan hevosen hyväksi niillä välineillä ja avuilla, joita hänen käyttöönsä tarjottiin. Hän kuurasi Rikin karsinaa juuriharjalla, suki hevosen tummat jouhet, puhdisti varusteet huolellisesti, rapsutti lempipai-koista niin, että hevosen ylähuuli venyi pitkäksi nautinnosta – ja puki tunnollisesti imppauspannan Rikin kaulaan jokaisen ratsastustunnin jälkeen. Lapsi ei vielä osannut kyseenalaistaa käytäntöjä, jotka aikuiset esittivät hänelle jokapäiväisinä ja

aivan tavallisina. Eiväthän aikuiset tuntuneet epäilevän niitä itsekään. »Riki on hankala, sillä on huonoja tallitapoja», he toistelivat Piialle. »Näin vain täytyy tehdä. Se on tottunut tähän. Näin on tehty aina.»

Tallityttöjen kulttuurissa kuuliaisuutta, työteliäisyyttä ja ahkeruutta arvostettiin, eikä Piian toimelias omistautuneisuus jäänyt huomiotta. Hän teki kaiken kuten pitikin ja kuten käskettiin, ja aina vähän enemmän, jos siihen oli mahdollisuus. Niinpä hän sai reippaan ja pystyvän tallitytön maineen, joka takasi korkean statuksen herkkäviritteisessä tallihierarkiassa. Toisinaan hänet pyydettiin hoitamaan jopa ratsastuksenopettajan omaa herkästi purevaa hevosta, ja kun Piia ratsasti hankalalla Rikillä, opettaja kehuu: »Piiahan on kesyttänyt meidän Rikin!» Piian kävi kuitenkin selväksi, että ei tarpeeksi hyvin.

Eräänä päivänä kesäleirin ratsastustunnilla Riki heitti Piian selästään. Sillä kertaa Riki oli jälleen kiihtynyt liikaa ja pukittanut. Suuren eläimen keho oli jännittynyt Piian alla ja alkanut sitten poukkoilla odottamattomiin suuntiin tavalla, johon ratsastajan oli mahdotonta mukautua. Mielessä ehti ehkä välähtää ilmalennon ja kivun mahdollisuus ja sitten se jo tapahtuikin – humahdus, hetkellinen painottomuuden tunne, ja *tumps*, pehmeä tömähdys maahan. Korvissa kohisi adrenaliini, hiekka narskui suussa. Piia kuulosteli omaa ruumistaan tantereessa: alkaako kipu? Ovatko kaikki ruumiinosat tallella? Olivat ne, eikä mihinkään suuremmin sattunutkaan.

Piia putsasi ratsastuskentän tomua vaatteistaan ja katsoi, kuinka ratsastuksenopettaja otti puuskuttavan hevosen kiinni ja nousi itse sen selkään. Näin opettajalla oli tapana laittaa hevonen kuriin. Näyttää sille, kuka määrää.

Opettaja kuritti Rikiä aikansa. Hän pakotti hevosen kovalla kädellä kuulaimelle, käytti raippaa ja ratsasti yhä pienem-

mälle ja pienemmälle ympyrälle kunnes eläin näytti jahtaavan omaa häntäänsä. Kun opettaja lopuksi punttasi Piian takaisin selkään, Riki hikoili ja höyrysi, ja sen kyljet kohoilivat voimakkaasti Piian pohkeiden alla.

Tunnin jälkeen Piia riisui Rikin varusteista, pesi hien ruskeasta karvasta, istahti karsinan lattialle ja itki. Riki seisoi vieressä imppauspanta kaulassaan. Hevosien turvasta tulvahteli hiljaksen lämpöistä ilmaa Piian tuttuihin, ruskeisiin hiuksiin, jotka olivat ratsastuskypärän alla hiostuneet ja litistyneet päätä vasten. Kaipa Riki aisti ihmisen surun, vaikkei sen syytä onneksi tiennytkään. Piia itki, koska ratsastuskoulu ei aikoisi pitää näin hankalaa hevosta. Niin opettaja oli sanonut. Riki ei sopinut opetusratsuksi, ja niinpä se saisi lähteä.

Piia painoi kasvonsa Rikin punaruskeaan karvaan ja koetti tallettaa eläimen tutun ominaisuutensa sisälleen, jonnekin muistinsa lokeroon. Kuka muka ostaisi hankalan hevosen? Jos kukaan ei tarjoaisi Rikille uutta kotia, se myytäisiin teurastamoon. Piia tiesi, että niin kävi usein hevosille, jotka eivät kelpaa ihmisen käyttöön.

Jälkikäteen ajateltuna kamalinta tietenkäin oli, ettei kyseessä ollut mikään erityisen huono ratsastuskoulu eikä erityisen julma ratsastuksenopettaja. Päinvastoin: Piian opettaja oli säästeliäs raipankäytössään eikä juuri kannustanut oppilaitaan hevosten lyömiseen. Sen sijaan kyse oli aivan normaaleista käytännöistä, liiketoiminnasta ja niin sanotusta maalaisjärjestä. Hevosiahan myytiin jatkuvasti, joko uusille omistajille tai teuraaksi, ja toisia, parempia, ostettiin tilalle. Hevosien pito on kallista, joten mitä järkeä olisi elättää hevosta, jolla ei voi ratsastaa?

Hevosmaailman realiteetit tulivat Piialle myöhemmin yhä tutummiksi niin alan sisäpuolelta kuin eläinsuojelutyönkin

näkökulmasta. Nuorena aikuisena hän teki monen vuoden ajan töitä talleilla ja todisti monenlaista hevosten kohtelua. Noilta vuosilta jäi käteen tietenkin myös paljon lämpimiä muistoja, kohtaamisia ja yhdessäoloa tärkeiden eläinten kanssa ja ihmisiä, jotka olivat valmiita tekemään hevosen vuoksi kaikkensa – sekä rutkasti arvokasta käytännön kokemusta eläinhoidosta. Kovin likeltä katsoessa on kuitenkin hyvin helppo alkaa uskoa, että se, mikä on normaalia, on myös oikein. Auktoriteettia ja perinteitä seuraamalla ihminen taas voi oppia pitämään normaalina lähes mitä tahansa. »Näin täytyy tehdä, koska muutkin tekevät näin», ihmiset toistelevat itselleen ja toisilleen. »Näin täytyy tehdä, koska näin on tehty aina eikä muita vaihtoehtoja ole.» Omien tapojen ja opittujen käytäntöjen kyseenalaistaminen oli Piiallekin mahdollista vasta tarpeellisen etäisyyden päästä, useita vuosia myöhemmin.

Hevosten ansiosta Piia otti kuitenkin erään tärkeän askeleen kohti eläinoikeusajattelua jo lapsuudessa. Yksi kerrallaan Piia yhdisti pisteet hevosen kehon ja kaupassa myytävän lihan välillä. Yhtäkkiä makkarapötkö ei enää ollut vain makkara-pötkö. Sen sijaan se sisälsi jonkun, jolla oli ollut tutut kasvot: siinä oli Riki, siinä olivat muut tallin hevoset, palasina, herkät ruumiit hirveällä tavalla leikeltynä ja jauhettuina, muovikuo-riin ahdettuina. Ja niin Piiakin teki päätöksen, jonka monet hevostytöt tekevät. Meetvursti saisi vastedes jäädä kauppaan. Hevoset olivat ystäviä, eivät ruokaa.

Piian päätös laajeni pian koskemaan myös muita eläimiä. Tämä tapahtui eräänä jouluaaton iltana 1990-luvun alkupuolella. Piian perhe oli paketoanut lahjoja, valmistellut joulu-ruokia, käynyt joulusaunassa ja lopulta rauhoittunut kasvot löylyn jäljiltä hehkuvina juhlaillalliselle. Kattaus oli klassi- nen: laatikoita, rosollia, perunoita, kalaa ja kaiken kruununa

uunissa pitkään ja hartaasti paistettu kinkku. Hyväntuulisen rupattelun säestämänä äiti alkoi jakaa ruokia lautasille ja kaadella juomia juhlaväen lasihin. Mutta 15-vuotias Piia oli vaiti. Hänen katseensa oli kiinnittynyt kinkkuun, lihamöhkäleeseen, joka alkoi yhtäkkiä näyttää jotenkin irvokkaalta pöydän keskellä. Nyt siinä ei enää ollut kinkku vaan ruumiinosa, jonkun pakara ja reisi. Eikä tuo joku varmastikaan ollut luopunut pakarastaan vapaaehtoisesti. Kun äiti tarjosi palaa kinkusta, Piia kieltäytyi ja ilmoitti ykskantaan:

»Mä en enää halua syödä eläimiä.»

Perhe katsoi Piiaa kukkuraisten lautastensa yli.

»No olisit nyt vähän aikaisemmin sanonut», puuskahti äiti, »oltais keksitty sinulle jotain muuta syötävää.» Hetken päästä hän vielä kysyi toiveikkaasti: »Kai sinä nyt edes kalaa syöt?»

Mutta Piia kieltäytyi myös kalasta. Olihan kalakin eläin eikä mikään vihannes. Hän ei edes pitänyt merenelävien mausta. Kätevää: periaatteelliseksi kasvissyöjäksi julistautumalla saattoi väistää myös kalantuputtamisen. Alkuhämmyksen jälkeen perhe suhtautui teinin päätökseen lempeästi ja ymmärtäväisesti, ja löytyihän joulupöydästäkin syötävää myös tuoreelle vegetaristille, jonka lautanen täytettiin rosollilla ja lanttulaatikolla.

Piian päätös alkaa kasvissyöjäksi ei jäänyt herkkään ikäkauteen liittyväksi kapinoinniksi, josta varttuessa kasvaisi ohi. Eittämättä päätöksessä pysymiseen vaikutti hiljalleen lisääntynyt tieto siitä, että kasvissyönti oli ylipäätään ihmiselle mahdollista. Kannustavia esimerkkejä alkoi jo löytyä Piian ystäväpiiristä ja vilahteli niitä toisinaan mediassakin, vaikka valinta, joka nykypäivän Suomessa on jo valtavirtaa, tuntui 1990-luvulla melkoisen radikaalilta ja sai vielä pitkään huolestunutta kauhistelua osakseen. Pakottavimpana syynä ruokavalion muutokselle oli kuitenkin lapsuuden eläinrak-

kaus yhdistettynä teini-ikässä heränneeseen vahvaan oikeudentajuun. Ei ole oikein, että syön jonkun ruumista, jos voin syödä muutakin, Piia ajatteli. Ei ole oikein, että minun takiani tapetaan eläimiä, jos ei ole pakko.

Siihen aikaan tuoreen kasvissyöjän ruokavalio oli melkoisen ankea ja sisälsi Piian omin sanoin *ihan sikana* maustamatonta tofua. Mutta vakaumus oli alusta asti niin vahva, ettei paluuta entiseen enää ollut. Mieluummin syön vaikka pahvia kuin eläimiä, Piia vannoi. Onneksi pahviin ei sentään tarvinnut turvautua, ja tofunsakin hän oppi maustamaan itse. Ajan mittaan Piian kokkaustaidot parantuivat rutkasti ja kasvisyönnistä tuli niin vaivatonta, ettei sitä enää jaksanut ajatella kummoisenakaan kannanottona. Lisäksi kasvipohjaisten vaihtoehtojen valikoimat lisääntyivät kaupoissa tasaiseen tahtiin ja 2010-luvun aikana lähes räjähdysmäisesti.

Kun Piia lukion jälkeen pohti muiden tuoreiden ylioppilaiden tavoin seuraavaa askeltaan, oli vaihtoehtoja useita. Lukionsa hän oli käynyt 1990-luvun alkupuolella Karjaalla ja pärjännyt opinnoissaan varsin hyvin. Yliopistoon jatko tuntui luontevalta, ja erityisesti luovat alat ja yhteiskunnalliset aiheet kiinnostivat häntä. Myös korkeakoulutus eläinten parissa kävi hänen mielellään. Piia otti selvää etologian eli eläinten käyttäytymistieteen oppiaineesta, mutta tuolloin alan opetusta oli tarjolla vain eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa, joka ei vetänyt häntä puoleensa. Piia päätyi hakemaan sekä Helsingin yliopiston valtiotieteelliseen tiedekuntaan että Taideteolliseen korkeakouluun, mutta kun ovet eivät ensi yrittämällä auenneet kumpaankaan, lähti nuori nainen kohti muita tavoitteita. Hevosten lisäksi Piian elämään oli tullut tanssi, ja nämä kaksi maailmaa määrittivätkin Piian elämää lopulta pitkälle aikuisuuteen. Hän opiskeli tanssijaksi, työskenteli talleilla ja teki keikkaa osana showtanssiryhmää.

SYKÄHDYTTÄVÄ TEOS PAIKASTA, JOKA TARJOAA LOPPUELÄMÄN KODIN KAIKENKARVAISILLE ELÄINYSTÄVILLE.

TUULISPÄÄSSÄ hoivataan suurella sydämellä maatioilta ja tuotantoeläintiloilta peräisin olevia hevosia, lampaita, naaleja, kukkoja ja muita eläimiä. Siellä ne saavat elää luonnollisen elämänsä loppuun asti, ei ihmisiä varten vaan ihmisen hoivassa. Tuulispään eläinten ja sen perustaneen Piia Anttosen tarinat herättävät ajatuksia ihmisten suhteesta eläimiin: voisimmeko nähdä eläimet ensisijaisesti itsenäisinä ja tuntevina olentoina sen sijaan, että mietimme miten hyvin ne soveltuvat harrastukseemme tai tuotantovälineiksi?

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-50169-6